

Paulina Zyzak

Piotr Swoboda

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

## **KOBIETA-ŻOŁNIERZ, CZYLI ZMIANY SYSTEMOWE W SIŁACH ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ PO WSTĄPIENIU POLSKI DO ORGANIZACJI TRAKTATU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO (NATO)**

**Abstrakt:** Głównym celem artykułu jest zwrócenie uwagi na udział kobiet w procesie budowania pokoju i bezpieczeństwa. Od momentu przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego kobiety zyskały możliwość pełnienia służby wojskowej na tych samych zasadach, co mężczyźni. Rok 1999 zapoczątkował szereg licznych zmian w SZ RP, które wiązały się między innymi z wprowadzeniem zapisów dotyczących kobiet do ustaw regulujących służbę wojskową.

Ze względu, między innymi na stereotypowe podejście społeczeństwa względem kobiet w mundurze, uzasadnione stało się utworzenie Rady ds. Kobiet w SZ RP. Rada dba o równouprawnienie kobiet oraz zapobiega ich dyskryminacji ze względu na płeć. Ponadto współpracuje z Komitetem NATO ds. Równości Płci, aby na poziomie międzynarodowym zapewnić kobietom-żołnierzom ochronę prawną.

Kobiety w bezpieczeństwie stanowią istotne ogniwo, na co wskazuje przyjęcie Rezolucji RB ONZ 12325 w 2000 roku. W związku z tym, Polska jako członek NATO za swój priorytet uznała wdrażanie Agendy w celu zwiększenia obecności kobiet w działaniach na rzecz pokoju i bezpieczeństwa światowego. Udział kobiet w misjach pokojowych i stabilizacyjnych wpływa na ich efektywność. Kobiety przyczyniają się do minimalizacji użycia przemocy podczas konfliktów zbrojnych.

**Słowa kluczowe:** kobieta-żołnierz, Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), zmiany systemowe, wojskowa służba kobiet, Sojusz, Rada do spraw Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Organizacja Narodów Zjednoczonych, rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1325 Kobiety, pokój, bezpieczeństwo; pokój, bezpieczeństwo, transformacja systemowa.

## Wstęp

Przeobrażenia systemowe w Polsce w kierunku demokratycznego państwa prawa zapoczątkowane zmianą ustrojową w 1989 roku miały początkowo charakter rewolucyjny w tym sensie, że oznaczały fundamentalne i głębokie zmiany na wielu poziomach i w wielu obszarach funkcjonowania państwa i społeczeństwa<sup>165</sup>. W wymiarze wewnętrznym oznaczały zmianę systemu z autorytarnego na demokratyczny (aspekt polityczny) oraz z systemu socjalistycznego na kapitalistyczny (aspekt ekonomiczny). W polityce zagranicznej naturalnym kierunkiem był demokratyczny świat zachodni, z istniejącymi i rozwijającymi się strukturami współpracy politycznej, militarnej i gospodarczej, zarówno w wymiarze zachodnioeuropejskim, jak również euroatlantyckim. To również była diametralna zmiana, jeżeli chodzi o partnerów i sojuszników na arenie międzynarodowej. Wszystkie te zmiany wiązały się również z głębokimi przeobrażeniami na poziomie świadomości społecznej (aspekt społeczno-kulturowy), który dotyczył percepcji m.in. nowych wzorców kulturowych, relacji społecznych, dystrybucji zasobów czy roli państwa w zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa<sup>166</sup>. Ten ostatni aspekt jest szczególnie istotny w kontekście ugruntowania się systemu demokratycznego z wszystkimi jego wartościami, tj. przyjęcia go przez społeczeństwo (w świadomości zbiorowej). Może to stanowić o pewnym powodzeniu transformacji systemowej – procesu, który nie został jeszcze w Polsce zakończony<sup>167</sup>.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na bezprecedensowy charakter zachodzących przemian oraz sformułowany przez Clausa Offe tzw. „problem jednoczesności” zachodzących zmian w Europie Środkowo-Wschodniej, który polegał na tym, że po raz pierwszy w historii państwa te musiały w niemal równocześnie i w krótkim czasie zmieniać i zaakceptować ustrój, prawo, system gospodarczy oraz nowe zasady integracji społecznej<sup>168</sup>. Procesy te w państwach zachodnich demokracji przebiegały naturalnie, stopniowo przez poszczególne etapy i trwały stulecia<sup>169</sup>. Z uwagi na poruszaną problematykę, jeszcze bardziej przydatna będzie koncepcja tzw. „dylematu trzech zegarów” Ralfa Dahrendorfa, która podkreśla różną dynamikę wszystkich tych procesów: zmiany ustrojowe i prawne są możliwe nawet w kilka miesięcy, na przemiany w zakresie funkcjonowania gospodarki potrzeba co najmniej kilku lat, natomiast

---

<sup>165</sup> Zob. P. Swoboda, *Wywiad i kontrwywiad w Polsce w procesie przemian systemowych (1989 – 2007)*, Avalon, Kraków 2016, s. 21-37.

<sup>166</sup> *Ibidem*.

<sup>167</sup> *Ibidem*, s. 32-33.

<sup>168</sup> C. Offe, „Kapitalizm wedle demokratycznego projektu?”, [w:] P. Śpiewak (red.), *Przyszłość demokracji. Wybór tekstów*, Warszawa 2005, s. 350.

<sup>169</sup> C. Offe, *Drogi transformacji. Doświadczenia wschodnioeuropejskie i wschodnioniemieckie*, Warszawa-Kraków 1999, s. 43.

zmiany społeczno-kulturowe w zakresie świadomości społecznej, „głęboko zakorzenionych stylów życia, postaw i wartości” mogą trwać nawet kilka pokoleń<sup>170</sup>.

Problem służby kobiet w siłach zbrojnych w Polsce w okresie transformacji systemowej dotyczy właśnie – poza zmianami prawa oraz funkcjonowania instytucji systemu bezpieczeństwa państwa – przede wszystkim kwestii przemian społeczno-kulturowych. Starania Polski, a następnie akcesja do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) stanowiły swoisty akcelerator tych procesów. To również zmiany w postrzeganiu roli kobiet w społeczeństwie i możliwości ich rozwoju zawodowego w sferach, które zarezerwowane były wcześniej dla mężczyzn. Podkreślenia w tym kontekście wymaga znaczenie powszechnych systemów ochrony praw człowieka, szczególnie Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) dla zachodzących przemian (przede wszystkim Rezolucja nr 1325<sup>171</sup>). Do ONZ należy jednak większość państw na świecie. Organizacja ta wskazuje standardy dla ochrony praw człowieka, pokoju i bezpieczeństwa. Natomiast ich przyjęcie i respektowanie zależą od poszczególnych państw członkowskich.

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie znaczenia wstąpienia Polski do NATO dla zmian w zakresie służby kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) oraz uwarunkowań towarzyszących tym procesom. Zasadniczym problemem badawczym dotyczy tego, jak zmieniały się możliwości służby kobiet w Wojsku Polskim w okresie transformacji systemowej oraz jaką rolę w tym zakresie odegrała akcesja do NATO? Szczegółowe pytania badawcze obejmują kwestie politycznych, społeczno-kulturowych oraz międzynarodowych konotacji tych procesów, jak również atrakcyjności służby w SZ RP dla kobiet i motywacji im towarzyszących oraz – z drugiej strony – wartości, jakie kobiety wnoszą w realizację zadań sił zbrojnych, a także tego, jakie konkretne rozwiązania prawne i instytucjonalne zostały wprowadzone w związku z uczestnictwem Polski w NATO w celu ułatwienia kobietom służby w wojsku?

Teza opracowania opiera się na założeniu, że zmiany w postrzeganiu służby kobiet w siłach zbrojnych są wynikiem pewnej ewolucji w dziedzinie praw człowieka i jedną z wartości państw demokratycznych. Najbardziej powszechny na świecie system w tym zakresie (ONZ) wskazał zalecenia i standardy w tym przedmiocie. NATO jako instytucja współpracy polityczno-militarnej – sojusz państw demokratycznych – przyjął wskazania ONZ i uczynił z nich

<sup>170</sup> P. Sztompka, *Socjologia zmian społecznych*, Znak, Kraków 2005, s. 139.

<sup>171</sup> United Nations, Security Council, *Resolution 1325 (2000)*, *Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000*, S/RES/1325 (2000), [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC\\_ResolutionWomenPeaceSecurity\\_SRES1325%282000%29%28english\\_0.pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf), [dostęp: 26.07.2021].

istotny element organizacji i wytycznych dla państw członkowskich, w tym Polski, która od 1999 roku jest członkiem Sojuszu. Stanowiło to jednocześnie istotny czynnik wpływający na zmiany społeczno-kulturowe w tym zakresie w ramach przebiegającej od 1989 roku transformacji systemowej w Polsce.

Wykorzystane w opracowaniu metody i techniki badawcze opierają się głównie o analizę literatury przedmiotu oraz aktów prawnych i dokumentów źródłowych dotyczących transformacji systemowej, rozwoju SZ RP oraz współpracy międzynarodowej w ramach ONZ i NATO.

### **Motywacje kobiet do służby ojczyźnie**

Silnie zakorzenione w społeczeństwie stereotypy płci narzucają kobietom wzorce postępowania i tym samym przypisują im zawody, jakie powinny wykonywać. Według stereotypowego myślenia wojsko jawi się jako środowisko męskiej dominacji<sup>172</sup>. Aczkolwiek kobiety dążą do przełamania tego stereotypu, ponieważ służba ojczyźnie od zawsze była dla nich ważna, czego dowodzi ich historyczny udział w powstaniach i wojnach. Ponadto, zmiany społeczne i postępujący feminizm sprawia, że zatrudnienie w wojsku jest atrakcyjne dla kobiet.

Wśród powodów, dla których kobiety decydują się założyć mundur możemy wymienić: patriotyzm, zainteresowania militarne, tradycje rodzinne związane z wojskiem, feminizm, kwestie materialne jak zadowalające wynagrodzenie<sup>173</sup>, prestiż zawodu żołnierza<sup>174</sup>, pewność pracy, szansa sprawdzenia się w trudnych sytuacjach, możliwość rozwoju i szkoleń oferowanych w wojsku<sup>175</sup>.

W związku z tym, kobiety posiadają wiele motywacji do służby i zdecydowanie nie wybierają wojska przypadkowo, bowiem są to ich świadome decyzje<sup>176</sup>. Dowodem na ich determinację do służby jest fakt, że z roku na rok odnotowujemy wzrost liczby kobiet służących

<sup>172</sup> B. Drapikowska, „Ewolucja roli kobiety w obronności kraju”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *Kobiety w polskich służbach mundurowych. Role, zadania i wyzwania*, Warszawa 2018, s. 31.

<sup>173</sup> E. Wolska-Liśkiewicz, *Dlaczego w polskiej armii nie ma kobiet-generałów?*, Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka, nr 2, 2015, s. 50.

<sup>174</sup> J. Maciejewski, „Socjograficzna sylwetka kobiety-żołnierza w Wojsku Polskim na początku XXI wieku”, [w:] A. Skrabacz (red.), *Służba kobiet w formacjach mundurowych w XXI wieku*, Ministerstwo Obrony Narodowej. Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa 2008, s. 65.

<sup>175</sup> M. Piotrowska-Trybull, *Problematyka aspiracji zawodowych kobiet żołnierzy w kontekście sprawnej realizacji zadań*, „Zeszyty Naukowe AON” 2016, nr 2, s. 80.

<sup>176</sup> A. Odrowąż-Coates, A. Perkowska-Klejman, *Kobiety przestworzy. Refleksyjność biograficzna kobiet służących w Siłach Powietrznych Polski i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2016, s. 143.

w Siłach Zbrojnych RP<sup>177</sup>. Należy podkreślić, że przystąpienie Polski do NATO nie narzuciło kobietom służby, ponieważ jest ona dobrowolna, natomiast dało im sposobność do umacniania swojego patriotyzmu i realizacji swoich marzeń oraz pasji.

### **Akcesja Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego jako szansa dla rozwoju służby kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej**

W 1988 roku kobiety zyskały możliwość służby w korpusie medycznym<sup>178</sup>. Z tego tytułu rekrutowano do służby kobiety po studiach cywilnych i były to głównie takie zawody jak: farmaceuta, lekarz czy psycholog<sup>179</sup>. W tamtym okresie udział kobiet w wojsku wynosił zaledwie 0,30 %<sup>180</sup>. Dopiero na przełomie XX i XXI wieku rozpoczął się proces rozwoju służby kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w pełnym wymiarze<sup>181</sup>. Stało się to za sprawą akcesji Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w 1999 roku, ponieważ członkostwo w Sojuszu zapoczątkowało szereg przeobrażeń systemowych w SZ RP<sup>182</sup>.

Polska przystępując do NATO musiała dostosować się do standardów organizacji. Wobec tego zobowiązała się również do zwiększenia liczby kobiet w SZ RP oraz na misjach zagranicznych, a także do umożliwienia kobietom dostępu do szerszego zakresu stanowisk, w tym na szczeblach dowodzenia<sup>183</sup>. Wówczas bramy szkół i akademii wojskowych zostały otwarte dla kobiet i od tego momentu mają możliwość kształcenia się i zdobywania specjalności wojskowych wraz z mężczyznami<sup>184</sup>.

---

177 Polskieradio24.pl, *W polskiej armii służy już ponad 8 tys. kobiet. To wzrost o prawie 100 proc.*, <https://www.polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2692863,W-polskiej-armii-sluzy-juz-ponad-8-tys-kobiet-To-wzrost-o-prawie-100-proc>, [dostęp: 20.05.2021].

178 B. Drapikowska, *op. cit.*, s. 42.

179 M. Palczewska, B. Drapikowska, *Służba wojskowa kobiet wyzwaniem dla Sił Zbrojnych RP*, *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej*, nr. 3, 2014, s. 98.

180 *Ibidem*, s. 98.

181 B. Szubińska, „Kobiety w wojsku - role, zadania i wyzwania”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *Kobiety w polskich służbach mundurowych. Role, zadania i wyzwania*, Warszawa 2018, s. 318.

182 T. Rotter, *Służba zawodowa kobiet w Wojsku Polskim (problemy psychologiczne)*, *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, nr 4, 2012, s. 87.

183 Gov.pl, *Służba wojskowa kobiet w Siłach Zbrojnych RP wczoraj i dziś*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sluzba-wojskowa-kobiet-w-silach-zbrojnych-rp-wczoraj-i-dzis>, [dostęp: 10.07.2021].

184 B. Szubińska, *op. cit.*, s. 318.

## **Wpływ rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 1325 *Kobiety, pokój i bezpieczeństwo* na zmianę postrzegania roli kobiet w procesie budowania pokoju i bezpieczeństwa**

Dodatkowo, w 2000 roku rola kobiet dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa na świecie została podkreślona na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jako organizacja powszechna, która skupia większość państw świata i działa w takich obszarach jak prawa człowieka (w tym zagadnienia dotyczące stricte kobiet) wskazała na niedocenione do tej pory istotne funkcje, jakie kobiety mogą odgrywać w konfliktach zbrojnych.

W tym kontekście dokumentem międzynarodowym podkreślającym znaczenie kobiet w procesie budowania pokoju i bezpieczeństwa jest rezolucja Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (RB ONZ) nr 1325 *Kobiety, pokój i bezpieczeństwo*<sup>185</sup>. 31 października 2000 roku miało miejsce przyjęcie tejże rezolucji, które wiązało się ze zmianą postrzegania roli kobiet m.in. w trakcie trwania wojny<sup>186</sup>.

Rezolucja jest przełomowym dokumentem, który zmienił koncepcje bezpieczeństwa, tym samym uwzględniając kwestię praw kobiet w tym obszarze oraz rozpoczął transformację<sup>187</sup>. W myśl przedmiotowej rezolucji, podkreślono potrzebę udziału kobiet w działaniach na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i pokoju<sup>188</sup>. Uznano w niej, że kobiety i dzieci stanowią grupę najbardziej narażoną na oddziaływanie negatywnych skutków trwających konfliktów zbrojnych<sup>189</sup>. Dlatego też należy im się szczególna ochrona przed przemocą seksualną, która jest stosowana zwłaszcza w trakcie konfliktów zbrojnych<sup>190</sup>. Ponadto, uważa się, że konflikt ma płęć i według tego założenia kobiety odrywają więcej ról w trakcie jego trwania, a tym samym to, w jaki sposób doświadczają wojnę może stanowić podstawę dla budowania pokoju<sup>191</sup>.

Kobiety przyczyniają się do poprawy efektywności misji oraz swoim udziałem wzmacniają przestrzeganie praw człowieka<sup>192</sup>. Ich udział staje się doceniony za sprawą specjalnych zadań,

---

<sup>185</sup> C. Hutchinson, *Trwałość i siła rezolucji nr 1325*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2018/11/09/trwalosc-i-sila-rezolucji-nr-1325/index.html>, [dostęp: 23.05.2021].

<sup>186</sup> *Ibidem*.

<sup>187</sup> *Ibidem*.

<sup>188</sup> *Ibidem*.

<sup>189</sup> B. Szubińska, *Kobiety - pokój - bezpieczeństwo*, Departament Wychowania i Promocji Obronności Rada ds. Kobiet w SZ RP, Warszawa 2011, s. 59.

<sup>190</sup> S. V. Holen, L. Vermeij, *Zwalczanie przemocy seksualnej związanej z konfliktami*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2017/10/26/zwalczanie-przemocy-seksualnej-zwiazanej-z-konfliktami/index.html>, [dostęp: 20.05.2021].

<sup>191</sup> C. Hutchinson, *op. cit.*, [dostęp: 23.05.2021].

<sup>192</sup> B. Szubińska, *Udział polskich kobiet w misjach pokojowych i stabilizacyjnych*, Bezpieczeństwo. Obronność. Socjologia, nr 2, 2014, s. 29.

które jako kobiety mogą wykonywać. Przykładowo zajmują się kontrolowaniem byłych bojowniczek czy budowaniem sieci wywiadowczej<sup>193</sup>. Co więcej, mogą prowadzić przeszukiwania kobiet i udzielać pomocy pokrzywdzonym w wyniku napaści seksualnych<sup>194</sup>. Faktem jest, że nieodłącznym elementem konfliktów zbrojnych jest częste występowanie przemocy seksualnej, a przy tym wszelkiego rodzaju pogwałcenie praw człowieka<sup>195</sup>.

Wobec tego, NATO jako sojusz polityczno-wojskowy, obejmujący jednocześnie członków ONZ zajmuje się realizacją założeń rezolucji prowadząc w tym zakresie odpowiednią politykę<sup>196</sup>. Sojusz nawołuje swoich sygnatariuszy do zwiększenia „reprezentacyjności kobiet na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji przyczyniając się do zapobiegania, zarządzania i rozwiązywania konfliktów. Dąży do rozszerzenia roli kobiet w działaniach operacyjnych i popiera włączenie perspektywy płci w operacjach pokojowych”<sup>197</sup>. Kobiety tym samym mają być aktywnymi działaczkami na rzecz pokoju i bezpieczeństwa<sup>198</sup>. Agenda *Kobiety, pokój i bezpieczeństwo*, która liczy już ponad 20 lat nadal ma znaczenie, jest coraz ważniejsza, a jej założenia powinny być wdrażane w kontekście wszystkich konfliktów trwających obecnie na świecie<sup>199</sup>.

Komitet NATO ds. Równości Płci w swoich założeniach zajmuje się realizacją rezolucji nr 1325, a w szczególności wdrażaniem zagadnienia równości płci do wszystkich działań wojskowych NATO i państw członkowskich<sup>200</sup>. NATO koncentruje swoje działania na wspieraniu państw członkowskich w zwiększaniu reprezentatywności kobiet w narodowych armiach oraz promowaniu ich znaczenia w operacjach i misjach, których jest inicjatorem<sup>201</sup>. W konsekwencji tego, Polska jako członek zarówno NATO jak i ONZ zobowiązana jest do realizacji agendy nr 1325.

### **Liczba kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na przestrzeni lat**

Po dwóch latach od przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego w szeregach Sił Zbrojnych RP służyły zaledwie 303 kobiety<sup>202</sup>. Mimo trudnych początków, systematycznie coraz

<sup>193</sup> B. Szubińska, *op. cit.*, s. 324.

<sup>194</sup> *Ibidem*, s. 324.

<sup>195</sup> A. Domagała, „Przemoc seksualna w konfliktach zbrojnych”, [w:] A. Florczak, A. Lisowska (red.), *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, Wrocław 2014, s. 278.

<sup>196</sup> Nato.int, *Women, Peace and Security*, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics\\_91091.htm?selectedLocale=en](https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm?selectedLocale=en), [dostęp: 24.05.2021].

<sup>197</sup> B. Szubińska, *op. cit.*, s. 59.

<sup>198</sup> C. Hutchinson, *op. cit.*, [dostęp: 23.05.2021].

<sup>199</sup> *Ibidem*.

<sup>200</sup> B. Szubińska, *op. cit.*, s. 68.

<sup>201</sup> C. Hutchinson, *op. cit.*, [dostęp: 23.05.2021].

<sup>202</sup> B. Drapikowska, *Militarna partycypacja kobiet w Siłach Zbrojnych RP*, Zeszyty Naukowe, nr 2, 2013, s. 170.

więcej pań wstępowało w szeregi Wojska Polskiego (WP). Od 1999 roku obserwujemy progresywny proces zasilania polskiej armii kobiecym składem. Wzrost liczby kobiet w SZ RP wiązał się między innymi ze zmianami w nich wprowadzanymi. Okres po 2003 roku był decydującym momentem dla rozwoju służby kobiet, ponieważ wówczas pierwsze kobiety ukończyły szkoły wojskowe, wobec tego stopniowo przybywało ich w wojsku<sup>203</sup>. Co więcej, uregulowanie prawne kwestii macierzyństwa kobiet również wpłynęło pozytywnie na pojawienie się nowych kandydatek do służby<sup>204</sup>. W 2007 roku odsetek liczby kobiet w wojsku po raz pierwszy przekroczył 1% i tym samym wraz z mężczyznami służyły 962 kobiety<sup>205</sup>.

Dodatkowo, rozpoczęta w tym samym roku profesjonalizacja wojska w rezultacie zwiększyła liczbę ochotniczek do służby ojczyźnie<sup>206</sup>. Profesjonalizacja SZ RP wiązała się z utworzeniem Narodowych Sił Rezerwowych oraz rezygnacji z poboru, w efekcie czego kobietom otwarto bramę do korpusu szeregowych zawodowych<sup>207</sup>. W 2012 roku w wojsku służyły 2133 kobiety<sup>208</sup>. Natomiast w 2016 roku w armii było 4966 pań, których liczba w dwa lata wzrosła do 6678 kobiet (2018 rok)<sup>209</sup>.

Za sprawą *Krajowego Planu Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ dotyczącej kobiet, pokoju i bezpieczeństwa na lata 2018-2021*, Polska wywiązuje się ze swoich obowiązków sojuszniczych<sup>210</sup>. W pierwszych misjach zagranicznych polskie kobiety piastowały tylko funkcje medyczne<sup>211</sup>. Jednak stopniowo poszerza się zakres stanowisk, które kobiety mogą obejmować na misjach i wynika to między innymi z dostosowania się naszego państwa do standardów NATO oraz wdrażania rezolucji *Kobiety, pokój i bezpieczeństwo*. Statystycznie rocznie około 50 polskich kobiet-żołnierzy wyjeżdża na misje pokojowe i stabilizacyjne<sup>212</sup>. Z dostępnych danych wynika, że w 2021 roku Polski Kontyngent Wojskowy liczył w składzie 79 kobiet-żołnierzy<sup>213</sup>. Dotychczas

<sup>203</sup> M. Palczewska, B. Drapikowska, *op. cit.*, s. 98.

<sup>204</sup> *Ibidem*, s. 99.

<sup>205</sup> *Ibidem*, s. 170.

<sup>206</sup> *Ibidem*, s. 99.

<sup>207</sup> *Ibidem*, s. 99.

<sup>208</sup> *Ibidem*, s. 99.

<sup>209</sup> Wojsko-polskie.pl, *Międzynarodowy Dzień Kobiet*, <https://www.wojsko-polskie.pl/sgwp/articles/aktualnosci-w/2021-03-08k-miedzynarodowy-dzien-kobiet/>, [dostęp: 20.05.2021].

<sup>210</sup> Gov.pl, *Krajowy Plan Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-realizacji-agendy-onz>, [dostęp: 15.05.2021].

<sup>211</sup> A. Paczeński, „Udział kobiet w armii - konieczność czy feministyczne fanaberie?”, [w:] T. Kołodziejczyk, D. Kozerański, J. Maciejewski (red.), *Oficerowie grup dyspozycyjnych. Socjologiczna analiza procesu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008 s. 359.

<sup>212</sup> A. Odrowąż-Coates, A. Perkowska-Klejman, *op. cit.*, s. 56.

<sup>213</sup> Wojsko-polskie.pl, *Międzynarodowy Dzień...*, *op. cit.*, [dostęp: 25.05.2021].

polskie kobiety brały udział w misjach ONZ w Czadzie, w Libanie, w Syrii, a pod dowództwem NATO w: Afganistanie, Kosowie, Bośni i Hercegowinie<sup>214</sup>.

Obecnie udział kobiet w SZ RP prezentuje się najliczniej w korpusie szeregowych oraz podoficerów<sup>215</sup>. Szkoły i akademie wojskowe oraz wyższe szkoły oficerskie i podoficerskie stanowią dla kobiet szansę na objęcie przez nie stanowisk dowódczych<sup>216</sup>. Według stanu ewidencyjnego z dnia 31 stycznia 2021 roku w SZ RP służy blisko 8300 kobiet, które stanowią 7,5 % ogólnej liczby żołnierzy Wojska Polskiego<sup>217</sup>. Dodatkowo liczba pań służących w Wojskach Obrony Terytorialnej (WOT) przekracza 4 tysiące, co stanowi 17,6% stanu osobowego WOT<sup>218</sup>. Kobiety w SZ RP zajmują 317 stanowisk dowódczych<sup>219</sup>. Nie zmienia to faktu, że polska armia porównywalnie do sygnatariuszy NATO, w swoich szeregach posiada niewielką liczbę kobiet<sup>220</sup>.

Średnia natowska (odsetek liczby kobiet w służbie czynnej) według raportu NATO dotyczącego równości płci z 2018 roku wynosi 11,3 %<sup>221</sup>. Dla porównania w Polsce w 2018 roku było to 6,4 %<sup>222</sup>. Według raportu czołowe miejsce zajmuje armia węgierska, w której wówczas kobiety stanowiły 19,9 %<sup>223</sup>. Warto przypomnieć, że Węgry wraz z Polską wstąpiły do NATO w 1999 roku. Następnie z największą liczbą kobiet w armii klasyfikuje się armia kanadyjska – 16,1 %, armia francuska – 15 %, armia niemiecka – 12% oraz armia litewska 12,1 %<sup>224</sup>.

Jednak to państwa skandynawskie królują w rankingu najbardziej postępowych państw, jeżeli mowa o służbie kobiet<sup>225</sup>. Przykładowo, Norwegia jako pierwszy kraj w Europie wprowadziła obowiązek stawienia się do wojska przez kobiety i rozpoczęło ich pobór<sup>226</sup>. W każdym państwie członkowskim Sojuszu odmiennie wygląda kwestia sprawowania służby przez kobiety, a zwłaszcza obejmowania przez nie stanowisk dowódczych. Polska jest teoretycznie państwem otwartym na udział kobiet w armii, ponieważ tak wynika z jej zobowiązań sojuszniczych. Niemniej jednak,

---

<sup>214</sup> B. Szubińska, *op. cit.*, s. 323.

<sup>215</sup> J. Zeidler, *Wojskowa służba kobiet*, <https://archiwum2019-bip.mon.gov.pl/przydatne-informacje/arttykul/sluzba-zawodowa/wojskowa-suzba-kobiet-10325478/>, [dostęp: 20.05.2021].

<sup>216</sup> *Ibidem*.

<sup>217</sup> Wojsko-polskie.pl, *Międzynarodowy Dzień*, *op. cit.*, [dostęp: 20.05.2021].

<sup>218</sup> *Ibidem*.

<sup>219</sup> *Ibidem*.

<sup>220</sup> M. Palczewska, B. Drapikowska, *op. cit.*, s. 103.

<sup>221</sup> Polsatnews.pl, *Ile kobiet służy w polskiej armii?*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-03-08/ile-kobiet-sluzy-w-polskiej-armii/>, [dostęp: 31.05.2021].

<sup>222</sup> *Ibidem*.

<sup>223</sup> *Ibidem*.

<sup>224</sup> *Ibidem*.

<sup>225</sup> A. Odrowąż-Coates, A. Perkowska-Klejman, *op. cit.*, s. 52.

<sup>226</sup> S. Skorstad, *Obowiązkowy pobór kobiet w Norwegii*, <https://wiadomosci.wp.pl/obowiazkowy-pobor-kobiet-w-norwegii-6035089705243777g>, [dostęp: 31.05.2021].

mentalność społeczeństwa nadal stanowi barierę dla pełnego rozwoju służby kobiet i sprawia, że kobiety są dyskryminowane w roli żołnierza<sup>227</sup>.

### **Regulacje prawne z zakresu służby kobiet**

W celu umożliwienia kobietom służby w pełnym wymiarze, Polska wprowadzając zmiany systemowe w SZ RP związane z jej przystąpieniem do NATO, musiała uregulować prawnie kwestie kobiet w wojsku. Na wstępie należy podkreślić, że równość kobiety i mężczyzny wobec siebie określona została w najważniejszym polskim akcie prawnym, jakim jest *Konstytucja RP*<sup>228</sup>. Ponadto, zgodnie z *Konstytucją* kobieta i mężczyzna mają takie same prawo do kształcenia, awansów i zatrudnienia<sup>229</sup>. Co więcej, obu płciom przysługuje możliwość wolnego wyboru w kwestii zawodu i miejsca pracy<sup>230</sup>. Z konstytucyjnego prawa wynika także obowiązek obrony Ojczyzny przez obywatela polskiego<sup>231</sup>. Zatem, prawo konstytucyjne nie ograniczało kobiet a wręcz przeciwnie, od początku traktowało o ich swobodzie w sprawie zatrudnienia.

Nie zmienia to faktu, że dopiero w 2007 roku po raz pierwszy miało miejsce wprowadzenie zapisów odnośnie kobiet do ustawy z dnia 11 września 2003 roku *o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych*<sup>232</sup>. Późna adaptacja Polski do standardów natowskich zapoczątkowała zmiany w istniejącym już akcie prawnym dotyczącym służby wojskowej. W głównej mierze to art. 65 tej ustawy stanowi bazę dla możliwości pełnienia przez kobietę jednocześnie obowiązków służbowych w wojsku oraz rodzicielskich<sup>233</sup>. Tym samym, nie wyklucza się kobiet ze służby ze względu na jej rolę społeczną, jaką jest bycie matką. Przykładowo kobieta w ciąży lub karmiąca piersią może pełnić obowiązki tylko do 40 godzin służby w tygodniu oraz jest zwolniona z pracy w nocy<sup>234</sup>. Ponadto, nie deleguje jej się poza miejsce pełnienia służby oraz zwolniona jest z zadań ciężkich, szkodliwych dla zdrowia i niebezpiecznych<sup>235</sup>. Co więcej, kobiety karmiące piersią mogą korzystać

---

<sup>227</sup> A. Kabulska, *Rzecznik wziął udział w konferencji o prawach i problemach kobiet w wojsku*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-wzial-udzial-w-konferencji-o-prawach-i-problemach-kobiet-w-wojsku>, [dostęp: 20.07.2021].

<sup>228</sup> Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm., art. 32.

<sup>229</sup> *Ibidem*, art. 33 ust. 2.

<sup>230</sup> *Ibidem*, art. 65 ust. 1.

<sup>231</sup> *Ibidem*, art. 85 ust. 1.

<sup>232</sup> Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2007 nr 176 poz. 1242.

<sup>233</sup> Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz.U. 2003 nr 179 poz. 1750 z późn. zm., art. 65.

<sup>234</sup> *Ibidem*, art. 65.

<sup>235</sup> *Ibidem*, art. 65.

z dwóch półgodzinnych przerw na karmienie<sup>236</sup>. Jeżeli natomiast chodzi o sprawdziany sprawności fizycznej to kobiety ciężarne i karmiące piersią są zwolnione z ich odbywania<sup>237</sup>.

Ciąża jest czynnikiem ograniczającym sprawowanie służby, jednak prawnie nie traktuje się jej jako ułomności ani choroby<sup>238</sup>. Pomimo tego, kandydatka spodziewająca się dziecka określana jest jako niezdolna do pełnienia służby<sup>239</sup>. Kolejnym wyjątkiem, który dotyczy kobiet ciężarnych jest zwolnienie ich z obowiązku noszenia munduru oraz oznak wojskowych w czasie wykonywania zadań służbowych za zgodą dowódcy jednostki wojskowej, do której przynależy<sup>240</sup>. Jeżeli natomiast mowa o umundurowaniu kobiet w wojsku, to istnieją różnice pomiędzy ich ubiorem a mężczyzn, które reguluje Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 grudnia 2014 r.<sup>241</sup>.

### **Rada do spraw Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej**

Nowa organizacja SZ RP wynikająca z dołączenia Polski do grona państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego i tym samym otwarcie się na wojskową służbę kobiet wymagało także kroku w kierunku ochrony ich praw człowieka, dlatego też pojawiła się potrzeba utworzenia organu zajmującego się sprawami kobiet w SZ RP. Tym samym na wzór Komitetu do spraw Kobiet w NATO (obecnie Komitet NATO ds. Równości Płci) w celu współpracy powstała Rada ds. Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej<sup>242</sup>, która reprezentuje kobiety w kontaktach krajowych oraz międzynarodowych oraz jest organem doradczym kierownictwa resortu obrony

---

<sup>236</sup> *Ibidem*, art. 65.

<sup>237</sup> *Ibidem*, art. 50a ust. 3.

<sup>238</sup> Załącznik Nr 1 wykaz chorób lub ułomności uwzględniany przy orzekaniu o zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz do służby poza granicami państwa, a także o ograniczonej zdolności do pełnienia zawodowej służby wojskowej w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych i rodzajach wojsk oraz na określonych stanowiskach służbowych do Rozporządzenia ministra obrony narodowej z dnia 30 grudnia 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie orzekania o zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach, Dz.U. 2017 poz. 163 z późn. zm., art. 88 pkt. 1.

<sup>239</sup> S. Spurek, *Zasada równego traktowania w służbach mundurowych*, [http://ptpa.org.pl/site/assets/files/publikacje/opinie/Opinia\\_Roza\\_zasada\\_rownego\\_traktowania\\_w\\_sluzbach\\_mundur\\_owych.pdf](http://ptpa.org.pl/site/assets/files/publikacje/opinie/Opinia_Roza_zasada_rownego_traktowania_w_sluzbach_mundur_owych.pdf), s. 72, [dostęp: 13.03.2021].

<sup>240</sup> Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 stycznia 2015 r. w sprawie przypadków, w których żołnierze zawodowi i żołnierze pełniący służbę kandydacką są zwolnieni od obowiązku noszenia umundurowania i oznak wojskowych, Dz.U. 2015 poz. 134 z późn. zm., art. 3.

<sup>241</sup> Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie rodzajów, zestawów i wzorów oraz noszenia umundurowania i oznak wojskowych przez żołnierzy zawodowych i żołnierzy pełniących służbę kandydacką, Dz.U. 2015 poz. 173 z późn. zm.

<sup>242</sup> [Archiwum2019.mon.gov.pl](http://archiwum2019.mon.gov.pl), 15 lat Rady do spraw Kobiet w SZ RP, [https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artikel/najnowsze/2014-11-25-15-lat-rady-do-spraw-kobiet-w-sz-rp\\_\\_\\_/](https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artikel/najnowsze/2014-11-25-15-lat-rady-do-spraw-kobiet-w-sz-rp___/), [dostęp: 28.05.2021].

narodowej z zakresu służby zawodowej kobiet<sup>243</sup>. W skład Rady wchodzi Przewodnicząca Rady oraz dwie Wiceprzewodniczące Rady oraz członkinie Rady<sup>244</sup>. Członkinie Rady to przedstawicielki: Ministerstwa Obrony Narodowej, Wojsk Obrony Terytorialnej, Żandarmerii Wojskowej, Dowództw oraz uczelni wojskowych<sup>245</sup>.

Rada od początku swojej działalności wkłada starania w dążenie do ochrony kobiet zgodnie z Kodeksem Pracy oraz pracuje nad kształtowaniem zapisów prawnych z zakresu wojskowej służby kobiet oraz związanymi z rodzicielstwem<sup>246</sup>. Działania Rady ukierunkowane są na pracę nad dostosowaniem umundurowania dla kobiet oraz ich wkład obserwować można w pracach komisji nad zmianami norm sprawności fizycznej żołnierzy<sup>247</sup>. Rada zajmuje się również promowaniem służby kobiet w wojsku oraz prowadzeniem szkoleń w kierunku równouprawnienia<sup>248</sup>. Dlatego też do zadań Przewodniczącej Rady należy współpraca z Koordynatorem do Spraw Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej<sup>249</sup>. Rada współpracuje również z Biurem NATO ds. Równości Płci w Brukseli oraz Komitetem NATO ds. Równości Płci (NCGP)<sup>250</sup>.

Rada współdziała także z Biurem ds. skarg wniosków i zażaleń w MON oraz z Pełnomocnikiem MON ds. równego traktowania, w związku z tym kobieta-żołnierz może zgłosić się do Rady w celu uzyskania pomocy, wsparcia odnośnie jej służby<sup>251</sup>. Dzięki Radzie powstały zapisy, które określają sytuacje kobiet w ciąży oraz karmiących, a także dotyczące urlopów macierzyńskich i wychowawczych oraz małżeństw w przypadku pełnienia przez obojga małżonków służby zawodowej<sup>252</sup>. Niezaprzeczalnie, to dzięki staraniom Rady do spraw Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej podstawowe kwestie związane ze służbą kobiet zostały uregulowane prawnie. Rada tym samym przyczyniła się do wzrostu liczby kobiet w wojsku.

<sup>243</sup> B. Szubińska, „Rada ds. Kobiet w Siłach Zbrojnych RP - dokonania i perspektywy”, [w:] Rada ds. Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, *Wojskowa służba kobiet a restrukturyzacja sił zbrojnych*, Agencja Wydawnicza ULMAK, Warszawa 2001, s. 52.

<sup>244</sup> M. Czerwińska, *Rada ds. Kobiet w resorcie obrony narodowej*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rada-ds-kobiet-w-resorcie-obrony-narodowej>, [dostęp: 22.05.2021].

<sup>245</sup> *Ibidem*.

<sup>246</sup> *Ibidem*.

<sup>247</sup> *Ibidem*.

<sup>248</sup> *Ibidem*.

<sup>249</sup> Decyzja nr 463/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 listopada 2014 r. w sprawie powołania koordynatora do spraw równego traktowania w resorcie obrony narodowej, Dz. Urz. MON 2014 poz. 375, pkt. 5.

<sup>250</sup> Decyzja nr 258/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 sierpnia 2016 r. w sprawie utworzenia i funkcjonowania Rady Do Spraw Kobiet w resorcie obrony narodowej, Dz. Urz. MON 2016 poz. 145, art. 3.

<sup>251</sup> M. Czerwińska, *op. cit.*, [dostęp: 22.05.2021].

<sup>252</sup> B. Targońska, „Wojskowa służba kobiet”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *op. cit.*, s. 281.

## **Podsumowanie**

Przedstawione w opracowaniu problemy służby kobiet w siłach zbrojnych w Polsce w okresie wciąż trwającej transformacji systemowej, pokazują złożoność procesów międzynarodowych, politycznych, prawnych i społeczno-kulturowych w tym zakresie. Mimo rozpoczętych przemian na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku w kierunku demokratycznym i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, podstawowych kwestii w zakresie ochrony praw i równouprawnienia kobiet w związku z dostępem do służby wojskowej nie udało się uregulować aż do wstąpienia Polski do NATO. Wydarzenie to niewątpliwie przyspieszyło pewne przemiany w społecznej świadomości zbiorowej i otworzyło Siły Zbrojne RP na swobodny dostęp kobiet do służby. Nie wystarczyły jednak tylko zalecenia i wytyczne, zarówno ONZ jak i NATO w tym zakresie. Konieczne było rozbudowanie instytucji chroniących prawa kobiet w SZ RP, co poskutkowało dopiero niezbędnymi zmianami obowiązujących aktów prawnych w tym przedmiocie.

Analiza porównawcza procentowego udziału kobiet w armiach pozostałych państw członkowskich NATO również pokazała, że Polska w tym zakresie znacznie odbiega od państw o najwyższych wskaźnikach, a nawet od średniej dla całego Sojuszu (w 2018 roku prawie dwukrotnie mniejszy). Może to być wynikiem niedostatecznego lub zbyt wolnego procesu implementacji wytycznych NATO, jak również wiązać się z trudniejszymi do przezwyciężenia barierami w zakresie świadomości społecznej (m.in. wzorce poprzedniego systemu autorytarnego oraz patriarchalnego charakteru społeczeństwa). Niemniej jednak, akcesja Polski do NATO stanowiła niewątpliwie „kamień milowy” w tym zakresie, rozpoczynając proces otwarcia SZ RP dla służby kobiet, w zasadzie na równi z mężczyznami. Należy te procesy również postrzegać w szerszym kontekście jako akcelerator przemian społeczno-kulturowych i instytucjonalnych w ramach transformacji systemowej w Polsce, wraz z rozwojem demokratycznych wartości, jak również w kategoriach ochrony praw człowieka.

## **Bibliografia**

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.
2. Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz.U. 2003 nr 179 poz. 1750 z późn. zm.

3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2007, nr 176, poz. 1242.
4. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie rodzajów, zestawów i wzorów oraz noszenia umundurowania i oznak wojskowych przez żołnierzy zawodowych i żołnierzy pełniących służbę kandydacką, Dz.U. 2015 poz. 173 z późn. zm.
5. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 stycznia 2015 r. w sprawie przypadków, w których żołnierze zawodowi i żołnierze pełniący służbę kandydacką są zwolnieni od obowiązku noszenia umundurowania i oznak wojskowych, Dz.U. 2015 poz. 134 z późn. zm.
6. Rozporządzenie ministra obrony narodowej z dnia 30 grudnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie orzekania o zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach, Dz.U. 2017 poz. 163.
7. Decyzja nr 463/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 listopada 2014 r. *w sprawie powołania koordynatora do spraw równego traktowania w resorcie obrony narodowej*, Dz.Urz. MON 2014 poz. 375.
8. Decyzja nr 258/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 sierpnia 2016 r. *w sprawie utworzenia i funkcjonowania Rady Do Spraw Kobiet w resorcie obrony narodowej*, Dz.Urz. MON 2016 poz. 145.
9. United Nations, Security Council, Resolution 1325 (2000), Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000, S/RES/1325 (2000), [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC\\_ResolutionWomenPeaceSecurity\\_SRES1325%282000%29%28english\\_0.pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf).
10. Domagała A., „Przemoc seksualna w konfliktach zbrojnych”, [w:] A. Florczak, A. Lisowska (red.), *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, OTO Agencja Reklamowa, Wrocław 2014.
11. Drapikowska B., „Ewolucja roli kobiety w obronności kraju”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *Kobiety w polskich służbach mundurowych. Role, zadania i wyzwania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2018.
12. Drapikowska B., *Militarna partycypacja kobiet w Siłach Zbrojnych RP*, Zeszyty Naukowe, nr 2, 2013.
13. Maciejewski J., „Socjograficzna sylwetka kobiety-żołnierza w Wojsku Polskim na początku XXI wieku”, [w:] A. Skrabacz (red.), *Służba kobiet w formacjach mundurowych w XXI wieku*,

Ministerstwo Obrony Narodowej. Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa 2008.

14. Odrowąż-Coates A., Perkowska-Klejman A., *Kobiety przestworzy. Refleksyjność biograficzna kobiet służących w Siłach Powietrznych Polski i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2016.
15. Offe C., *Drogi transformacji. Doświadczenia wschodnioeuropejskie i wschodnioniemieckie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Kraków 1999.
16. Offe C., „Kapitalizm wedle demokratycznego projektu?”, [w:] P. Śpiewak (red.), *Przyszłość demokracji. Wybór tekstów*, Warszawa 2005.
17. Paczeński A., „Udział kobiet w armii - konieczność czy feministyczne fanaberie?”, [w:] T. Kołodziejczyk, D. Kozerański, J. Maciejewski (red.), *Oficerowie grup dyspozycyjnych. Socjologiczna analiza procesu bezpieczeństwa narodowego*, Wrocław 2008.
18. Palczewska M., Drapikowska B., *Służba wojskowa kobiet wyzwaniem dla Sił Zbrojnych RP*, Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej, nr 3, 2014.
19. Piotrowska-Trybull M., *Problematyka aspiracji zawodowych kobiet żołnierzy w kontekście sprawnej realizacji zadań*, Zeszyty Naukowe AON, nr 2, 2016.
20. Rotter T., *Służba zawodowa kobiet w Wojsku Polskim (problemy psychologiczne)*, Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka, nr 4, 2012.
21. Swoboda P., *Wywiad i kontrwywiad w Polsce w procesie przemian systemowych (1989 – 2007)*, Kraków 2016.
22. Szubińska B., *Kobiety - pokój - bezpieczeństwo*, Departament Wychowania i Promocji Obronności Rada ds. Kobiet w SZ RP, Warszawa 2011.
23. Szubińska B., „Kobiety w wojsku - role, zadania i wyzwania”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *Kobiety w polskich służbach mundurowych. Role, zadania i wyzwania*, Warszawa 2018.
24. Szubińska B., „Rada ds. Kobiet w Siłach Zbrojnych RP - dokonania i perspektywy”, [w:] Rada ds. Kobiet w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, *Wojskowa służba kobiet a restrukturyzacja sił zbrojnych*, Warszawa 2001.
25. Szubińska B., *Udział polskich kobiet w misjach pokojowych i stabilizacyjnych*, Bezpieczeństwo. Obronność. Socjologia, nr 2, 2014.
26. Sztompka P., *Socjologia zmian społecznych*, Kraków 2005.
27. Targońska B., „Wojskowa służba kobiet”, [w:] E. Waśko-Owsiejczuk (red.), *Kobiety w polskich służbach mundurowych. Role, zadania i wyzwania*, Warszawa 2018.

28. Wolska-Liśkiewicz E., *Dlaczego w polskiej armii nie ma kobiet-generałów?*, Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka, nr 2, 2015.
29. Archiwum2019.mon.gov.pl, *15 lat Rady do spraw Kobiet w SZ RP*, [https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artukul/najnowsze/2014-11-25-15-lat-rady-do-spraw-kobiet-w-sz-rp\\_\\_\\_/](https://archiwum2019.mon.gov.pl/aktualnosci/artukul/najnowsze/2014-11-25-15-lat-rady-do-spraw-kobiet-w-sz-rp___/).
30. Czerwińska M., *Rada ds. Kobiet w resorcie obrony narodowej*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/rada-ds-kobiet-w-resorcie-obrony-narodowej>.
31. Gov.pl, *Krajowy Plan Działania na rzecz realizacji Agendy ONZ*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/krajowy-plan-dzialania-na-rzecz-realizacji-agendy-onz>.
32. Gov.pl, *Służba wojskowa kobiet w Siłach Zbrojnych RP wczoraj i dziś*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sluzba-wojskowa-kobiet-w-silach-zbrojnych-rp-wczoraj-i-dzis>.
33. Holen S. V., Vermeij L., *Zwalczanie przemocy seksualnej związanej z konfliktami*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2017/10/26/zwalczanie-przemocy-seksualnej-zwiazanej-z-konfliktami/index.html>.
34. Hutchinson C., *Trwałość i siła rezolucji nr 1325*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2018/11/09/trwalosc-i-sila-rezolucji-nr-1325/index.html>.
35. Kabulska A., *Rzecznik wziął udział w konferencji o prawach i problemach kobiet w wojsku*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rzecznik-wzial-udzial-w-konferencji-o-prawach-i-problemach-kobiet-w-wojsku>.
36. Nato.int, *Women, Peace and Security*, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics\\_91091.htm?selectedLocale=en](https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm?selectedLocale=en).
37. Polsatnews.pl, *Ile kobiet służy w polskiej armii?*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-03-08/ile-kobiet-sluz-y-w-polskiej-armii/>.
38. Polskieradio24.pl, *W polskiej armii służy już ponad 8 tys. kobiet. To wzrost o prawie 100 proc.*, <https://www.polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/2692863,W-polskiej-armii-sluz-y-juz-ponad-8-tys-kobiet-To-wzrost-o-prawie-100-proc>.
39. Skorstad S., *Obowiązkowy pobór kobiet w Norwegii*, <https://wiadomosci.wp.pl/obowiazkowy-pobor-kobiet-w-norwegii-6035089705243777g>.

40. Spurek S., *Zasada równego traktowania w służbach mundurowych*, [http://ptpa.org.pl/site/assets/files/publikacje/opinie/Opinia\\_Roza\\_zasada\\_rownego\\_traktowania\\_w\\_sluzbach\\_mundurowych.pdf](http://ptpa.org.pl/site/assets/files/publikacje/opinie/Opinia_Roza_zasada_rownego_traktowania_w_sluzbach_mundurowych.pdf).
41. Wojsko-polskie.pl, *Międzynarodowy Dzień Kobiet*, <https://www.wojsko-polskie.pl/sgwp/articles/aktualnosci-w/2021-03-08k-miedzynarodowy-dzien-kobiet/>.
42. Zeidler J., *Wojskowa służba kobiet*, [https://archiwum2019-bip.mon.gov.pl/przydatne-informacje/arttykul/sluzba\\_zawodowa/wojskowa-suzba-kobiet-10325478/](https://archiwum2019-bip.mon.gov.pl/przydatne-informacje/arttykul/sluzba_zawodowa/wojskowa-suzba-kobiet-10325478/).

**Abstract:** The main aim of the article is to point out the women's role in the peace and security building. Since Poland joined NATO, women got the opportunity to serve in the military under the same conditions as men. In 1999, a number of changes was initiated in The Armed Forces of the Republic of Poland. The changes concerned, among others, regulations with reference to women military service.

As the result of the stereotypical women's perception in the military service, the women's council was created in The Armed Forces of the Republic of Poland. The role of the council is to stand up for the women's equality as well as to prevent gender-based discrimination. Moreover, the council cooperates with NATO Committee on Gender Perspectives so as to ensure the legal protection for the women-soldiers internationally.

In order to underline the significant women's position in the military service, the United Nations Security Council resolution 12325 was adopted in 2000. Therefore, Poland as a member of NATO prioritized the Agenda implementation so as to increase the number of women in the activities in favour of peace and world security. The women's participation in peace-keeping and stabilization missions impacts their effectiveness. Women contribute to armed violence conflict reduction.

**Key words:** female soldier, The Armed Forces of the Republic of Poland, The North Atlantic Treaty Organization (NATO), system changes, women military service, Allinace, The women's Council in the Armed Forces of the Republic of Poland, The United Nations, The United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, peace, security; peace, security, system transformation;

**Paulina Zyzak**

Absolwentka dwóch kierunków Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie: Etyki – mediacji i negocjacji oraz Bezpieczeństwa państwa. Studentka Stosunków międzynarodowych. Uczestniczka programu Legii Akademickiej MON.

**Piotr Swoboda**

Doktor nauk o polityce (specjalność: bezpieczeństwo państwa). Adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Wewnętrznego Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Autor monografii poświęconej polskim służbom wywiadu i kontrwywiadu oraz kilkunastu rozdziałów w monografiach lub artykułów naukowych w zakresie bezpieczeństwa. Zainteresowania naukowe obejmują problematykę transformacji systemowej w Polsce, bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa międzynarodowego, bezpieczeństwa informacji, zarządzania kryzysowego i współczesnego terroryzmu.